

Amor i gränden.

Månens lampa i natt är tänd.
Blåvit dallrar dess ljus,
där jag går i en blåskall gränd
mellan sovande hus.
Rymdens stjärnprakt är grann och lik
glansen av guldklimpstycken.
Himlen är en juvelbutik,
full av de skönsta smycken.

Blåsten far som en furie fram,
far och virvlar omkring
papperslappar och sand och damm,
smuts och vrakade ting.
Allt den jagar vad den får fatt.
Portarnas gångjärn gnälla.
Ängsligt jamar en ensam katt.
Fjärran en hund hörs skälla.

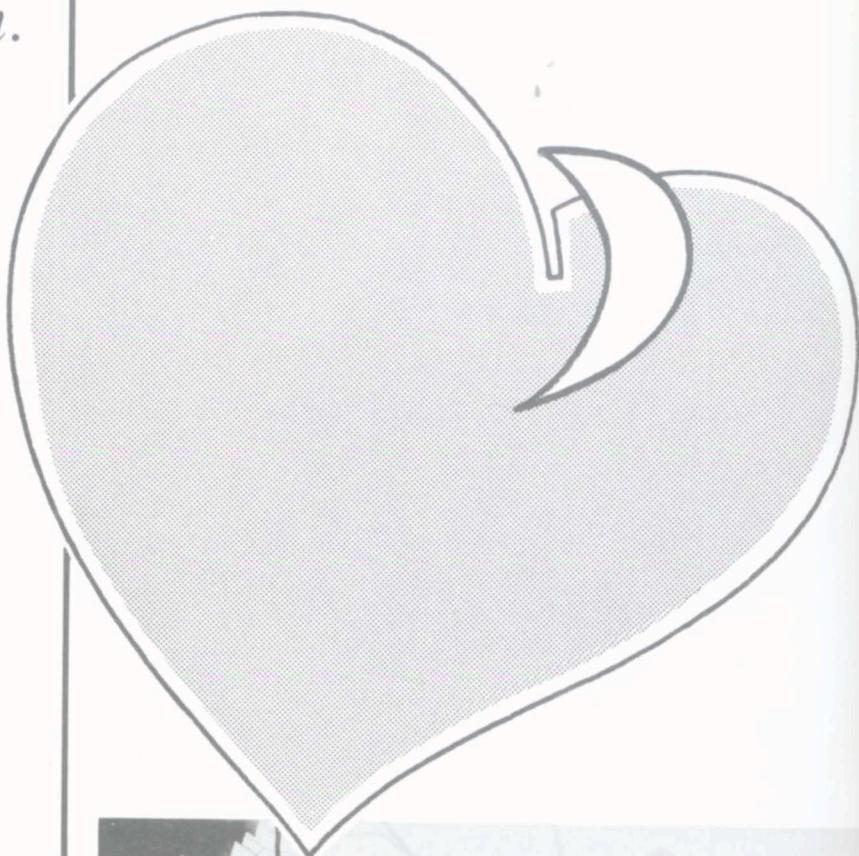
Då med ens, vid en port jag ser
tvenne älskande stå.
Månen lyser på dem och ler,
skimrande vit och blå.
Tätt de trycka sig till varann.
Läppar i lystnad brinna.
Han tycks vara en grovbyggd man,
hon är en vårspäd kvinna.

Kraftig arm kring en midja tunn.
Heta viskningar "Släpp!"
över liten och mjukröd mun
darrar skäggstubbig läpp.
Snart kring nacke, som böjes ned,
gripa små frusna händer:
hon, som nyss emot kyssar stred,
lockar med vita tänder.

Under kyssarnas eld de två
liksom smidas ihop.
Bort med nattblåsten då och då
föras suckande rop.
Stackars kärlek, som hemlös är!
Mången en man och kvinna
tacka gud för ett portprång, där
lyckan en stund de finna.

Fattig annars de tvennes värld.
Livet kallt är som is.
Men i natt är nog gränden värd
dem ett solparadis.
Under stjärnornas gyllne led
tyckes, som om jag såge
Amor leende sikta med
guldpil i hårdspänd båge.

VICTOR ARENDORFF

PÅ ARENDORFFS TID

Profiler och bohemer i Klara

Det var i Klara som Arbetaren hade sina första officiner. Starten skedde 1922 vid Oxtorget, Lästmakargatan 29, i hjärtat av Stockholm, och redan i september 1926 flyttade tidningen in i det av SAC inköpta Odd Fellowhuset vid Klara V:a Kyrkogata, mitt emot Klara kyrka och ett par stenkast från Centralen. Det var ett centralt läge i Stockholms Fleet street. Här i dessa kyrkokvarter låg praktiskt taget alla huvudstadens dagstidningar samlade. Andra tryckalster att förtiga.

Den stillhet och ro som man gärna förbinder med närheten till en helgedom satte ingen prägel på Klara-kvarteren. Här bullrade tryckpressarna från underjordiska arbetslokaler, från högre regioner hördes rasslande sättmaskiner, stora lastbilar med pappersbalar trängde sig fram i de smala gränderna och morgontidiga tidningsbud stretade med sina bördor mot portar och kiosker. När trötta nattredaktörer lämnade sina pass, kom andra på dagtid arbetande journalister och satte fart på pennor och skrivmaskiner.

Ja, det var liv och rörelse i gamla Klara.

Klaraborgen

Och livlig verksamhet var det också i Klara Folkets hus som blivit hjärtpunkten för den syndikalistiska rörelsen med dess tidningar, SAC-kansli, bokförlag och arkiv och de tre möteslokaler som fastigheten inrymde.

De sistnämnda spelade inte den minsta rollen. De var alltid uthyrda. Här repeterade Karl Gerhard in sina revyer och andra framträdanden, här hade en dansskola lokal, här pinglade "Fredsklockorna" ihop sig till sköna melodier och här övade amatörer in "Halta Lotta och vinnögda Per" eller något liknande i den mera folkliga repertoaren.

Men utåt var det förstas föredragen och debatterna som drog största uppmärksamheten till sig. Då gick det hett till ibland, inte minst när SAC samlades till kongress och gjorde upp i åsiktsfrågorna.

Offentliga debatter samlade folk från olika politiska fällor. Särskilt när Albert Jensen gick i närkamp med någon ortodox kommunist steg spänningen i salen. Hans sarkasmer utlöste ofta applåddåskor bland publiken. Den till det yttre lugna Frans Severin

var inte folktalare på samma sätt men hans snärjande logiska framställningssätt gjorde alltid intryck. Gamle Hinke Bergegren gästspelade någon gång, mest i litterära ämnen som han behärskade till fulländning. En gärna hörd talare var också E H Thörnberg, Klarakvarterens Sokrates, som utlade texten i de mest skilda ämnen. En uppenbarelse värd att skåda även när man mötte honom på gatan med sina vaddtussar i öronen och stora galoscher.

Ja, de var många, många som kom med orden till Klaraborgen.

Mest kända och uppskattade i början av 30-talet blev säkert de litterära Klara-debatterna, där både unga och äldre författare mötte upp för att diskutera den nya litteratur, vars främsta banérförare var Artur Lundkvist, Harry Martinson, Gustav Sandgren, Erik Asklund och Josef Kjellgren. Debatterna fick ofta sin speciella accent av en synnerligen talför herre med sydländsk apparition och dito gester: Charlie Almlöf. En sidsteppad skådespelare som kallade sig "Sveriges enda anarkist" och som fått fäste i tidningen

Charlie Almlöf

kallade sig själv för "Sveriges enda anarkist". Han höll stånds rätt i Brand, där han smädade kung och fosterland, präster och borgare. Han var kommen ur en gammal skådespelarsläkt. Och skådespelare var han - även när han deltog i de litterära debatterna i Klaraborgen.

Mot hans sydländska apparition svarade ett ordflöde som vittnade om både kunskaper och lidelse. Men det teatraliska tog allt för ofta överhanden. Charlie Almlöf blev ett offer för den självpåtagna rollen som enda "anarkist" i kungariket Sverige.

Han orkade inte med att spela den huvudrollen.

E H Thörnberg

var också en markant figur i Klara. Där han tassade fram på gatorna, sommar som vinter insvept i en fotsid överrock, på fötterna glappande galoscher och med stora vaddtussar i öronen, såg han ut som en varelse från ett annat århundrade. Inte utan anledning kallades han för "Klaras Sokrates". En självlärd hedersdoktor, en sociolog, som visste mer om folkrörelsesverige än någon annan samtida. Och han kunde konsten att från katedrar och publikationer förmedla sina kunskaper till lyssnare och läsare. Publiken i Klara Folkets hus fick många tillfällen att lyssna till hans fascinerande talekonst, ofta kryddad med drastiska vändningar och humoristiska poänger.

Brand, där han i egen spalt höll "Stånds rätt" mot "borgarpack, präster och militärer" och andra mörkrens makter.

Det tragiska med Almlöf var att han genom sina bombastiska och teatraliska överspel sällan togs på allvar. Han blev en talarstolarnas clown. Med sin begåvning och verbala talang kunde han ha blivit något annat. Charlie Almlöf slutade sitt liv i bitter ensamhet.

Klaraborgen hade sin egen cerberus. Det var Vaktmästar-Pelle, eller E Pettersson som var hans borgerliga namn. I sin ungdom hade han provat kraftatletens yrke. Numera provade han sina krafter på att vräka och häva med de tunga pappersbalarna som lagrades i källargångarna innan de matades in i tryckpressen. Men mest förnöjde det nog Pelle när han fick utlösa sina krafter på de utomstående bråkmakare som någon gång sökte störa friden i Klaraborgen.

Skrivare och bohemer

Det var naturligt att Klarakvarteren med dess tidningsredaktioner, krogar och ölstugor blev ett kärt tillhåll för frilansare och mer eller mindre skrivkunniga bohemer. Det var bröderna i Klara, omskrivna både på prosa och i dikt. De for ofta illa, dessa bröder. Och den romantisering av livet i Klara, som de själva och andra förgyllt det litterära bohemeriet med, hade ingen motsvarighet i

verkligheten. I många fall blev spriten en stundens förlösare från hungrig mage och värkande själ. Med skalden Wennerbom kunde nog en del av dem tycka att "det är skönt för skalder att få sova" – de nätter när de hade turen att finna ett husly.

Arbetaren blev en kär hemvist för många av dem. En del var begåvade med talang. De skrev, blev kända, klarade språnget upp på Parnassen, andra kom halvvägs, andra åter nådde inte ens dit. Många kom aldrig på pränt mellan några bokpärmar, många inte ens i spalterna. De resignerade och söp ihjäl sig.

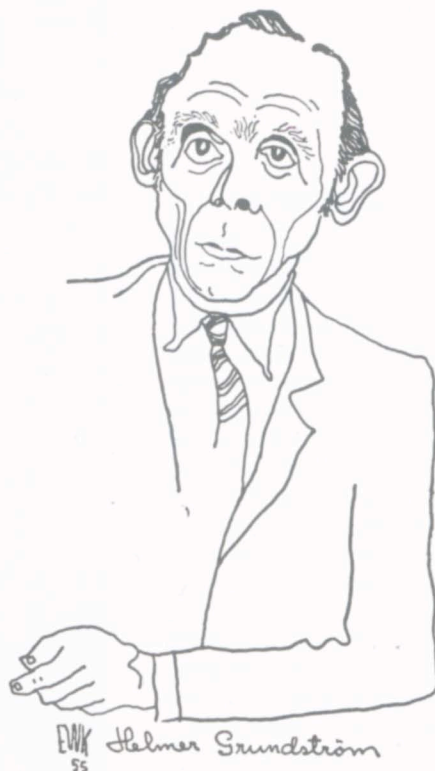
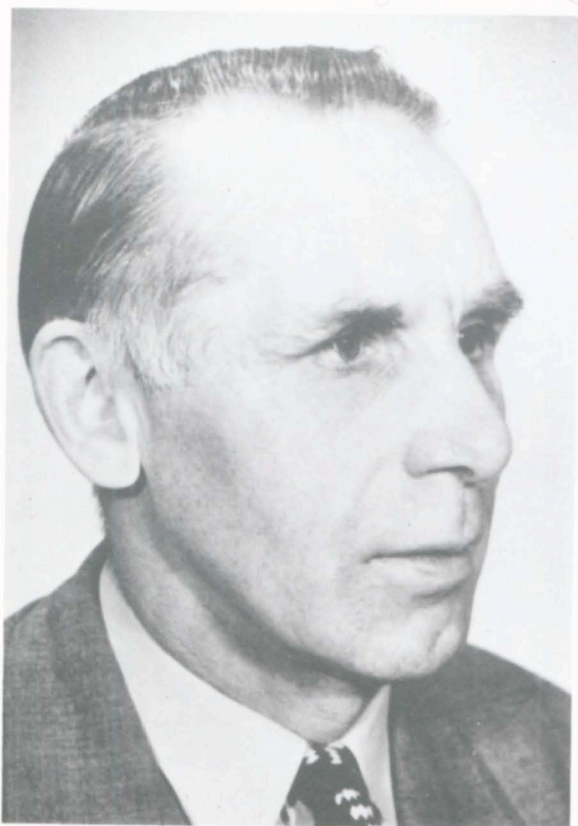
Den som snabbast nådde berömmelse var Nils Ferlin. När han någon gång i sena kvällstimmar kom upp på Arbetaren var det mera för att värma sin magra kropp än för att avyttra en dikt. Ibland hade han Tor Bergner, allas Broder Tor, i sällskap. Hade denne gitarren med sig kunde det bli en låt medan Ferlin accentuerade rytmen med ett steppdanssono – proffsigt och elegant.

Helmer Grundström hörde till de trogna besökarna. Han kom med dikter och noveller, strofer med sug från västerbottniska myrar och granskogar. Willy Walfridsson kom luffarvägen in i litteraturen, där han skrev in sig med bittra erfarenheter från tiggargliv och nödhjälpsarbeten. Alltid ren och propert klädd, vänlig och kontaktsökande, fanns det ingenting i hans yttre som vittnade om hans hårda proletära ursprung.

Då var Birger Vikström mera märkt av det tunga skogsarbete som mest varit hans födkrok till dess att pennan blev hans verktyg. En egensinnig diktarbegåvning som blandade underfundiga skrönor med rotfasta berättelser om fattigfolk, som åt pitepalt och slet

Bröderna i Klara

är titeln på en bok av Erik Ask-lund. Där passerar många namn förbi som också finns i Arbetarens årgångar: poeter, kåsörer, författare. En av dem var Helmer Grundström (bilderna), andra var Willy Walfridsson, Birger Vikström, Victor Arendorff, Axel Österberg, Sölve Forsell och många av den sorten som hellre lyfte sin bägare än tog en penna i sin hand. Men bohemer och bröder i Klara var de allesamman – med eller utan diktens slagruta i sina händer.

Nils Ferlin

var i kraft av sin armbrytning och stora skaldegåva en dominant figur bland klarabröderna. I tidigare år sökte han sig ofta till Klaraborgen och Arbetaren mera för att få husly över en natt än för att avyttra sina dikter. Han visste deras kommande värde.

I sällskap hade han ofta Tor Bergner, alias Broder Tor (bilden överst), trubadur och visdiktare, som älskade sin gitarr lika mycket som sitt "härliga Härjedalen". Fast han är född i Luleå.

som satan i de nordliga skogarna. Vikström var tvär och sluten men däremellan kunde han öppna sig som ett hjortronland i mognadstid.

På Vennbergs tid

Redan i början av 40-talet fick Arbetaren kontakter med litterära begåvningar som nådde mera fasta förbindelser med redaktionen. Karl Vennberg profilerade sig skarpast i denna skara, blev en flitig bokrecensent – så flitig att konturerna till en stående kultursida nu började ta form. Mera sporadiskt hade tidigare recensioner och dylikt kulturmaterial fått utrymme, men vid sidan av Vennberg kom nu en rad unga skrivare och trängde på i spalterna. Där var Axel Liffner, Stig Carlson, Caleb J Anderson och Gösta Pettersson. Samtliga fick vid den tiden eller något senare ut sina debutböcker.

I början av 50-talet fyllde nya begåvningar Arbetarens kultursida, som efter Vennbergs inspirerande översyn blev heltidsarbete, först för Stig Dagerman och sedan Viveka Heyman. När Lasse Bergström 1951 tog vid som kulturredaktör engagerade han sin generations unga att medarbeta. Bland dem märktes främst Arne Sand, Gustaf Rune Eriks, Bertil Bodén, Harry Järv och Tomas Tranströmer. Alla mer eller mindre bländade av Dagermans utstrålning.

Givetvis kom andra kategorier frilansers och erbjöd artiklar som mera siktade på den materiella verkligheten: reportage, insändare, debattartiklar, kåserier. Sture Wahlström har skrivit in sig i många årgångar som populisor av vetenskapliga ämnen, medan agronom Erik Sjödin mest skrivit i närings- och jordbruksfrågor. Helge Cohn, den gamle allvetaren, har bidragit med minnesanteckningar om inte från skapelsens morgon så dock näst intill. Först nu när han är på väg mot de 90 åren har televisionen upptäckt vilken fin berättare han är.

Victor Arendorff

Det är många Klara-profiler som skymtat förbi i denna krönika. Några extra rader bör dock Victor Arendorff få – Klarakvarterens legendariska Lucidor-figur. Om han inte går till historien som ett skrivande geni så har dock Nils Ferlin hjälpt honom ett stycke på väg in i odödligheten genom sin tonsatta dikt "Det var på Arendorffs tid".

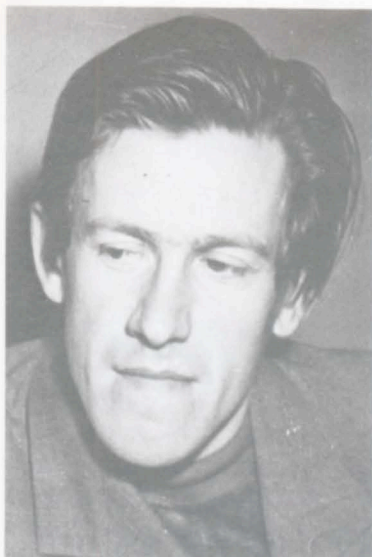
Vem var då denne Victor Arendorff?

Han var född och uppväxt i ett borgerligt stockholmskem. Fadern ville ge honom en god akademisk utbildning. Men Victor fullföljde inga studier, hoppade av och började att skriva och dricka. En kort tid hade han anställning på en dagstidning men kunde omöjligt inordna sig under några rutiner. Han blev frilanser, skrev notiser, dikter, kåserier och vandrade runt mellan redaktioner och ölsyltor. Han utbjöd sina manus till så olika tryckalster som boulevardblad och socialisttidningar, mest Brand och Arbetaren. Någon Ola Vinberg blev han aldrig. Den röda flaggan fladdrade högt och

Birger Vikström

präglad av hårt kroppsarbete i unga år, var en egensinnad diktarebegåvning som i skrönor och verklighetsnära romaner skrev in sig som ett stort litterärt löfte. Han dog en för tidig död efter att under några år ha provat bohemlivet i Klarakvarteren.

trotsigt över hans rytmiskt sjungande kampdikter – som inbringade en slant ur de magraste redaktionskassorna.

Nej, någon stor diktare var Arendorff förvisso inte. Han går till eftervärlden som Stockholms sista verkliga bohem. Någon fast bostad hade han sällan. På dagarna var ölstugorna hans hemvist. Där satt han och skrev. Sommarnätterna sov han ofta under öppen himmel under någon ek i Haga eller Djurgårdsparken. När kylan kom kvartade han på ungarhem eller hos någon likasinnad broder som för tillfället hade en ledig sängplats i sin lya. Ofta var Arbetaren hans värmestuga.

Det går många historier om Arendorff. Alla är väl inte sanna. Men det är sant att han en gång skrev och sålde sin egen dödsnotis till Dagens Nyheter för att betala en krognota. Det är också riktigt att han i unga år kom till Tierp för att tillträda en plats som skrivbiträde hos länsman. Arendorff gick vid framkomsten direkt till gästgivargården där han söp sig full och kom i dispyt med några likaledes pokulerande ordsbor. Det utvecklade sig till handgemäng. Arendorff fick en ordentlig hurring, stöp i golvet och började skrika "Vet ni inte hut, jävla Tierpsbönder, ska ni slå eran nya länsman!"

Arendorff fick snabbt återvända till sin hemstad. Där gick han vilse bland ölkaféer och krogar. Och blev den oförfärdige bohemen.

Victor Arendorff

poet och skriftställare, var något av en legend i Klarakvarteren. Hans bohemiska läggning var minst lika stor som hans poetiska begåvning. Den brukade han för både sociala kampdikter, stockholms hymner och svärmiska månskenspromenader (se dikten på sidan 136). Arbetaren furnerade han med både dikter, kåserier och småartiklar. Ofta utnyttjade han Klara Folkets hus och redaktionen som värmestuga.

I yngre dagar under sommartid logerade han mest under Djurgårdens eller Hagaparkens ekar (bilden t h). På dagarna slog han följe med sina poetiska bröder till ölstugorna i Klara, där man drack och skrev för livsuppehållet. För sånt var livet "på Arendorffs tid", för att låna ord av Nils Ferlin, som genom sin visa om den store bohemen gjort honom smått odödlig.

Victor Arendorff var en timid och vänlig själ. Och han var sitt väsen trogen ända till slutet.

På bilden t v är han på vandring i en gränd i Gamla stan.

